

nihil ut quo, licet distinguatur, et superaddat ad ipsum ens, quod est capax habendi tale esse accidentaliter, et ut quod. Hoc autem non currit respectu boni, quia bonum non est ens, et extra nihil tamquam id quo res est existens, sed tamquam id, quod indiget existentia, ut sit extra nihil, ergo si habet rationem entis, vel debet esse ut aliquid contentum sub ente, et sic non se habere ut passio illius, sed ut inferius vel est adæquatum illi, et sic non est ens per aliquid superadditum enti sumpto in tota sua universalitate. Et dico sumpto in tota sua universalitate, quia in quolibet esse creato sumpto in particulari ad hoc, ut consurgat bonitas ejus simpliciter, et perfecte, requiruntur plura realiter distincta vel tamquam partes ex quibus integratur, vel tamquam accidentia perficientia rem illam.

X. Secunda pars conclusionis probatur, quia omnis relatio, vel realis, vel rationis. Si rationis non potest formaliter constituere bonum quasi sic bonum formaliter non conveniret enti in re, et sic ens non esset in re formaliter bonum. Si realis vel est prædicamentalis, et sic est inferior ad ens, cum sit unum ex prædicamentis, non est inferior ad ens, cum sit unum ex prædicamentis, et sic est et sic non posset esse passio entis universaliter sumpti; præterquam quod relatio ipsa prædicamentalis est res quædam bona sicut alia prædicamenta, non ergo est ipsa formalis ratio bonitatis, quia omnis res constituitur bona, cum potius sit bonum quoddam particulare, vel est relatio transcendentalis, et sic oportet ostendere, in quo consistat ista transcendentalis relatio, nam non est aliquid distinctum, et superadditum entitati, sed est ipsa ut ordinata est vel dependens ab aliquo ad quod dicitur habitudinem. Et sic non potest convenire omni enti, cui

convenit bonum, nam Deus est summe bonus, et non per ordinem transcendentalis ad aliquid extra se. Et creaturæ sunt bonæ in quantum perfectæ in se, et appetibiles, ergo potius dicuntur bonæ per hoc quod terminant respectum transcendentalis appetitus, quam per hoc quod dicant respectum transcendentalis ad alterum, a quo dependeat, vel circa quod versentur, transcendentalis enim relatio, qua aliquid ordinatur ad alterum potius dicitur rationem perfectibilis, et tendentiæ ad bonum, et perfectum, quam ipsam formalem rationem boni, licet enim plura perficiantur aliquo respectu transcendentali, tamen non dicuntur formaliter bonæ, quia sic respiciunt, et perficiuntur, sed quia supposita tali relatione, et perfectione terminant respectum appetitus ad se, et redduntur appetibilia.

XI. Confirmatur, quia formalis ratio boni est illa, qua formaliter tollitur malum, et qua terminat appetitum, seu reddit rem appetibilem, hoc autem non convenit relationi. Nam malum, seu defectus non tollitur per relationem, sed per oppositum effectum, est enim defectus privatio alicujus debiti ad plenitudinem rei, hoc autem debitum non est sola relatio, nec privatio relationis est præcise ipse defectus, relatio enim resultat posito termino, et fundamento, unde non datur privatio relationis, nisi detur privatio termini, vel fundamenti, ergo sicut malum non potest consistere formaliter in defectu solius relationis, ita nec bonum in positione relationis. Similiter appetitus non intendit relationem, nec illa est, in quo quiescit formaliter loquendo, sed tendit in illam perfectionem, quæ talem relationem fundare potest, sicut scientia tendit in unitatem quæ fundat rationem scibilis. Quare non potest formaliter bonum consistere

in aliqua relatione, sive reali, sive rationis.

XII. Dico secundo: Formalis ratio boni transcendentalis consistit in ipsa perfectione intrinseca, et entitativa rei quatenus fundat, et connotat rationem perfectivi per modum appetibilis, et non solum per modum formæ informantis, et constituentis. Et licet appetibilitas explicetur per relationem quamdam rationis ad appetitum, sicut scibile per relationem rationis ad scientiam; non tamen in ista relatione formaliter consistit ipsa ratio boni, sed in eo quod est fundamentum hujus relationis, et ei præsupponitur, licet eam connotet, aut fundet. Hæc conclusio sumitur ex aliquibus locis D. Thomæ quæ inter se comparata illam manifestant. Nam in primis sæpe docet aliquid dici bonum in quantum perfectum, et appetibile, et quod in eo consistit, dicit enim in hac quæstione v, ar. 1: « Quod ratio boni consistit in hoc quod sit appetibile, unumquodque autem est appetibile in quantum perfectum, et perfectum in quantum ens actu, ergo in tantum est aliquid bonum in quantum est ens. » Qui discursus loquitur de ipsa ratione formali, nam cum intendat probare quid sit bonum, et in quo consistat, si solum loqueretur de bono materialiter, et identice nihil probaret de eo, quod pertinet ad propriam rationem boni. Illa etiam particula in quantum, significat rationem formalem, et cum assumat in antecedenti ipsam rationem appetibilis, quod non pertinet materialiter tantum ad rationem boni, sed formaliter, manifestum est quod de ipsa formali ratione boni loquitur, cum docet ad illam pertinere rationem perfecti, et entis. Et eodem modo in articulo quinto dicit: « Unumquodque dici bonum in quantum perfectum, sic enim est appetibile. » Et 1

p. q. XLVIII, ar. v dicit: « Quod bonum consistit in perfectione, et actu principaliter, et per se. » Ex hoc autem quod dicit bonum addere supra ens rationem appetibilis in articulo primo hujus quæstionis quintæ, constat non consistere in solo conceptu entis, vel perfectionis quomodocumque, sed ut connotat, vel fundat appetibilitatem. Et luculentius hoc explicat quæstio XXI de veritate, articulo primodum inquit: « Quod supra ens, quod est prima conceptio intellectus unum addit id quod est rationis tantum scilicet negationem, dicitur enim unum quasi ens indivisum, sed verum, et bonum positive dicuntur, unde non possunt addere nisi relationem, quæ sit rationis tantum. Illa autem relatio secundum philosophum v met. dicitur rationis tantum secundum quam dicitur referri id quod non dependet ad id, ad quod refertur, sed e converso, cum ipsa relatio dependentia quadam sit, sicut patet in scientia et scibili, sensu et sensibili, dicitur enim sensibile referri secundum philosophum non quia ipsum referatur, sed quia aliud refertur ad ipsum, et ista est in omnibus aliis quæ se habent ut mensura, et mensuratum, vel perfectivum, et perfectibile: oportet igitur, quod verum et bonum super intellectum entis addant respectum perfectivi. In quolibet autem ente est duo considerare scilicet ipsam rationem speciei, et esse ipsum, quo aliquid subsistit in specie illa, et sic aliquod ens potest esse perfectum dupliciter; uno modo secundum rationem speciei tantum, et sic ab ente perficitur intellectus. Alio modo est ens perfectivum alicujus non solum secundum rationem speciei, sed etiam secundum esse, quod habet in rerum natura, et per hunc modum est perfectivum bonum, bonum enim est in rebus, ut philosophus dicit in v

met. In quantum autem unum ens secundum esse suum est perfectivum alterius, et conservativum habet rationem finis, et inde est, quod omnes recte definiētes bonum ponunt in eo aliquid quod pertinet ad habitudinem finis. » Ita D. Thomas.

XIII. Ex hoc sumitur fundamentum conclusionis. Nam in ratione boni duo oportet salvare scilicet, quod concipiatur per modum passionis in ente, et quod conveniat ei in quantum perfectum est. Et quod perfectum sit omnes intelligunt tamquam per se notum, quia ratio boni debet excludere formaliter rationem mali, malum autem cum consistat in defectu, et privatione alicujus debiti loquendo de malo esse physico (quidquid sit in esse morali) oportet quod ratio boni consistat in ratione perfecti. Rursus hoc perfectum non potest induere rationem passionis ad ens nisi connotando relationem illam rationis, quæ involvitur in perfectivo se habente per modum finis, seu appetibilis. Nam perfectio dupliciter potest considerari, et similiter perfectum. Uno modo in genere causæ formalis constituentis, alio modo in genere causæ finalis moventis, seu allicientis. Nam perfectionem ipsam informare, et constituere formaliter rem perfectam negari non potest, cum unumquodque constituatur per actualitatem aliquam, actualitas autem perfectio est, ergo perfectio formaliter constituere habet rem perfectam in genere causæ formalis. Sic autem non potest esse passio, neque concipi ut superadditum entitati, sed ut constituens ipsam entitatem, quatenus perfecta, et integra est in sui constitutione, et sic perfectum pertinet ad essentiam, seu entitatem constitutam, quia consideratur ut constituens, ergo oportet quod extrahatur perfectio a conceptu causæ formalis, quæ est causa constituens, et

consideretur sub conceptu perfectivi per modum appetibilis, vel finis, eo quod finis perficit movendo, seu alliciendo, et per modum perfectivi se habet, quatenus finis appetitur ut perfectio appetentis, in quam tendit appetens tamquam ad perficiens se, appetibile autem ut tale non se habet respectu appetentis, ut constituens ipsum, sed ut perficiens, quia si appetibile constitueret appetitum non consummaret ipsum, sed constitueret in ratione appetitus, et per modum appetentis, non per modum terminati, et perfecti in suo termino et objecto appetibili, impossibile est ergo quod appetibile constituat appetitum, ut appetitus est, ergo talis respectus perfectivi per modum finis non est respectus constituentis, sed superaddentis, et perficientis constitutum, ergo prout sic bonum considerari potest in ratione passionis respectu entis constituti, non autem ut formaliter constituens, et sic perfectio ut constitutiva est, formaliter non pertinet ad rationem boni ut passio est, sed ut ejus constitutum, et integrum est, sed debet sumi perfectio ut in ratione appetibilis moventis perfectiva est, et consummativa ipsius appetitus. Et hæc consideratio magis propria est boni ut bonum est, quam aliæ considerationes quæ in aliis sentiētiis ponuntur v. g. quod habeat rationem convenientis, vel integri, et similia, nam magis proprium est perfectionis perficere (quod per se in quarto modo de illo dicitur) quam relatio convenientiæ, vel integritatis explicare, quod magis videtur aliquid consecutum ad rationem perfectionis. Non potest autem pertinere ad rationem formalem boni, ut est passio entis perfectio ut formalizans, et constituens, sed ut finalizans, seu alliciens, et movens.

XIV. Ex his colligitur rationem convenientiæ ita demum pertine-

re ad rationem boni, si explicetur convenientia pro appetibilitate, appetibile enim conveniens est appetitui, et ad hoc tandem reducitur p. Suarez disputatio x met. citata, qui rationem boni, ut est passio entis constituit in ratione convenientiæ, quam tandem dicit esse appetibilitatem; non tamen appetibile sumitur pro ipsa relatione rationis, quam importat appetibile ad appetitum, sed pro fundamento talis relationis, quia formalis ratio boni non potest esse aliquid rationis, sed sumitur pro ratione ipsa perfectiva per modum finis, seu appetibilis allicientis, quæ tamen non nisi per relationem a nobis explicatur, per relationem tamen non constituitur formaliter, sed solum connotat, aut fundat illam, sicut in Deo omnipotentia, vel libertas explicantur per ordinem ad creaturas, non tamen formaliter consistunt in illa relatione ad creaturas quæ est rationis quam connotat.

XV. Constat secundo, excludendam esse sententiam p. Vazquez ubi supra dicentis, quod bonum absolute consistit in relatione integritatis rei ad sua constitutiva, *bonum* autem relate in relatione convenientiæ ad alterum, vel in ipsa connotatione aut inclinatione alterius ad se. Constat enim ex dictis non posse formalem rationem boni consistere in relatione. Et ulterius probatur, quia relatio integritatis in rebus simplicibus est ejusdem ad se ipsum, quæ est relatio rationis, et sic non potest constituere formaliter bonitatem realem. In rebus vero compositis datur quidem relatio partium inter se ad integrandum totum, et ad ipsum totum integratum per illas, quæ relatio potest quidem esse realis, sed non pertinet ad bonitatem, quæ est passio, sed ad ipsam constitutionem rei, sicut etiam unio partium, quæ est relatio non

pertinet ad passionem, sed ad ipsam rei constitutionem, et sic etiam integratio rei pertinet ad constituendam rem integram. Unde non potest pertinere ad passionem id quod pertinet ad constitutionem integritatis: bonum autem cum sit passio debet supponere istam integritatem, et ad illam consequi non constituere, alioquin passio formaliter coincideret cum eo, cujus est passio. Et præterea bonum debet opponi formaliter ipsi malo, et reddere rem ipsam appetibilem, et perfectivam per modum finis, ipsa autem relatio integritatis formaliter non expellit malum, quia malum non est defectus, aut privatio relationis, sed perfectionis debitæ. Neque etiam appetitus terminatur ad relationem, sed ad rem in se. Ergo hæc relatio integritatis non potest esse formalis ratio boni licet inveniatur in bono. Similiter bonum relate, quod importat convenientiam ad alterum potest dici bonum illi, vel quatenus constituit illud in eo, in quo illi conveniens est, vel quatenus est appetibile ab illo per modum finis. Si hoc secundum, est nostra sententia, *quod bonum consistit in appetibili*, seu perfectione ut finalizante. Si primum, non se habet illud bonum per modum passionis, sed per modum constituentis, bonum autem semper debet explicari per modum passionis.

XVI. Sequitur tertio, non subsistere sententiam, patris Suarez constituendo bonitatem, quæ est passio in ratione convenientiæ, seu coaptationis aut inclinationis ad alterum præter rationem appetibilis, quod tandem ut diximus ultimo fatetur ipse p. Suarez. Et ratio est, tum quia etiam bonum absolute sumptum se habet ut passio entis, nam etiam prout sic non explicat eundem conceptum cum ente, nam ens dicitur per ordinem ad esse, et opponitur

ipsi nihilo, bonum autem non explicat ordinem ad esse, sed ordinem perfectionis per modum finis, neque opponitur nihilo, sed malo, unde cum isti conceptus sint diversi, et unus consequatur ad alium, etiam bonum absolute sumptum non est constitutivum entis, sed passio entis. Tum etiam quia quod est conveniens uni est disconveniens alteri, sicut calor est conveniens igni, sed disconveniens aquæ, et venenum est conveniens serpenti, sed non homini. Ergo si bonum in quantum passio consistit in ipsa convenientia ad alterum, et ista æque sit convenientia ad unum, et disconvenientia ad alterum, non minus erit proprietas entis convenientia ad unum quod est bonum, quam disconvenientia ad alterum, quod est malum, nullus autem ponit, quod malum est passio entis, ergo neque bonum sumptum solum pro convenientia ad alterum. Denique, quia alias Deus non haberet propriam passionem boni nisi per ordinem ad creaturas, si enim bonum est passio entis solum ratione convenientiæ erga alterum, ergo Deus non dicitur bonus nisi ut conveniens alteri extra se, et consequenter per ordinem ad creaturas.

XVII. Ultimo, constat quod appetibile sumitur dupliciter, scilicet relative, et fundamentaliter, seu radicaliter, ut bene notat Cajetanus hic. Radicaliter est ipsamet perfectio, non ut constituens in genere causæ formalis, sed ut perficiens in genere finis, et ut se diffundens. Relative autem est ipse ordo appetibilis ad appetitum, qui non potest esse realis, sed rationis, quia appetibile se habet ut perfectio, et appetitus ut perfectibilis, perfectio autem non dependet a perfectibili, sed e contra. Non tamen potest formaliter in hac relatione consistere bonum, licet per illam a nobis explicetur, quia

non potest realis bonitas constitui per id, quod rationis est. Unde formale constitutivum boni non potest distingui ab ente, sed entitative, et in re coincidunt. Superaddit autem ad essentiam non id quod formaliter est constitutivum sui, sed in quod se habet ut conditio requisita ad hoc, ut bonum exprimat distinctum conceptum, quam ens absolute dictum, quod non exprimeret, nisi conditionem illam superadderet. Sicut infra quæstione XIX, dicemus in constitutione actus liberi Dei non importari aliquid distinctum ab actu necessario, connotari tamen aliquem respectum rationis per modum conditionis, ratione cujus concipitur distinctus a necessario.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

XVIII. Primo arguitur: Non omne ens est finis, si quidem multa se habent ut media, et tamen omne ens est bonum: ergo bonum non potest consistere formaliter in perfectione entis, ut finalizans, et ut appetibilis. Confirmatur, quia ideo bonum est appetibile, quia est actus dans esse et unumquodque appetit suum esse, et suum conservari: ergo prius est in ente ratio appetibilis, seu finis quam ratio constituens, et dans esse, si quidem ad hoc appetitur, et quæritur ut constituat, et det esse: ergo male dicitur, quod perfectio ut constituens non est passio, et ut appetibile est passio, cum esse appetibile præcedat rationem constituentis, non enim id quod appetitur, prius constituit, et postea appetibile est, sed prius appetitur, quam adveniat, et constituat.

XIX. Respondetur quod esse bonum vel appetibile sumitur, aut simpliciter, aut secundum quid, ut docet D. Thomas in hac quæstione v, art. vi, simpliciter quando terminatur

ultimum seu finis, secundo quid quando ut medium. Hoc enim etiam appetitur, sed non simpliciter, sed tamquam ducens ad aliud ubi ultimo sistitur, et sic ea, quæ se habent, ut medium etiam sunt appetibilia, et bona, et movent secundum quid, scilicet non ratione sui, sed ratione convenientiæ, et ordinis ad aliud, ubi terminatur motus appetitus. Et non determinamus hic an bonitas in mediis sit eadem quæ in fine, solum participative, et denominative eis conveniens, an alia eis intrinsece competens. Sed sive hoc sit sive illud (de quo 1-2, quæstione viii) tamen constat bonitatem in mediis ordinari ad finem, et esse illi inferiori, et quasi secundum quid. Et hac ratione bonum non dicitur univoce de utili et honesto, de medio et fine, ut docet D. Thomas articulo vi citato ad iii. Ad confirmationem respondetur quod sicut dicit D. Thomas articulo secundo hujus quæstionis v, non inconvenit, quod bonum licet consequatur ad ens ut passio, sit prius entitate in intentione, licet non in exercitio, et sic perfectio ut consistuens entitatem prius intenditur appetitu, quam constituat in exercitio, in ipso tamen ente constitutio prius ei convenit ratio entis, quam appetibilitas. Itaque appetibilitas subjective est posterior ente, objective vero, et in intentione est prior, et ita non tollitur, quod perfectio ut appetibilis sit passio entis tamquam subjecti cui convenit, sicut cognoscibile, seu veritas est passio entis, et tamen objective prius cognoscitur, quam sit in se, verum enim abstrahit ab existentia objective sumptum.

XX. Secundo, arguitur pro sententia Vazquez, nam nos dicimus bonum consistere in appetibilitate radicali, radix autem appetibilitatis est integritas, et constitutio ipsa entis, sicut risibile radicaliter est

humana natura, seu rationalitas, et visibilitas radicalis est ipsum iudicium: ergo coincidimus cum ejus sententia, et solum verbis ludimus. Antecedens patet, nam radix proprietatis est essentia: ergo radix appetibilitatis est entitas, ut perfecta, et integra. Confirmatur, quia si alicui desit aliquid ex his, quæ ad ejus integritatem conveniunt, ex illius defectu præcise res dicitur mala, licet alteri disconveniens non sit, sed solum in se non perfecta, ergo bonum absolute dicitur ratione integritatis, quia oppositorum eadem est ratio, malum enim dicitur ex defectu alicujus, quod pertinet ad integritatem: ergo bonum dicitur ratione ipsius integritatis. Et hoc sæpius significat D. Thomas dum ponit bonum etiam ut appetibile consistere in eo, quod sit perfectivum, ut in ista quæstione v, articulo i, ubi inquit: « Unumquodque appetitur secundum quod est perfectum » et ad i dicit: « Quod est ultimo perfectum dicitur bonum simpliciter, » articulo v inquit: « Quod bonum consistit in specie, ordine, et modo, quod totum pertinet ad integritatem rei. »

XXI. Confirmatur secundo pro altera parte de bono relative, quod consistit in relatione convenientiæ. Quia eadem res dicitur bona, vel mala respectu diversorum, imo respectu ejusdem, eadem res invariata modo est mala, modo bona, sicut ignis est conveniens in hieme, et in æstate disconveniens, ergo bonum relative debet consistere in relatione convenientiæ, non in perfectione absolute sumpta, convenientia enim ad alterum relatio est, aliquando realis, aliquando rationis.

XXII. Respondetur appetibilitatem radicaliter esse ipsam essentiam materialiter, et identice, non tamen formaliter sub conceptu essentiæ, et per modum constituentis, sed per